

Ülo Valk 60 Tasakaalumeister

*Ülo Valk pidamas loengut "Kui muistendist saab uudis" (2014).
Foto: Tartu Ülikool (UT1405408AT566)*

25. augustil saab 60aastaseks Tartu Ülikooli kultuuriteaduste ja kunstide instituudi eesti ja võrdleva rahvaluule professor Ülo Valk, kõrgelt hinnatud rahvaluule- ja usundi-teadlane mitte ainult Eesti, vaid ka rahvusvahelisel teaduse- ja kultuurimaastikul. Eesti ja võrdleva rahvaluule õppetooli juhataja on Ülo juba 1995. aastast, alates 1998. aastast on ta korraline professor. Ülo on olnud rahvusvahelise rahvajutu-uurijate seltsi (ISFNR) president ja mitmete teiste seltside ja assotsiatsioonide liige, paljude publikatsioonide autor ja toimetaja. 2020. aastast on ta maineka ajakirja *Numen: International Review for the History of Religions* peatoimetaja.

1994. aastal valminud doktoritöö kuradi-kujutelmast Eesti rahvausus pani aluse tulevastele nii Tartu kui ka teistes ülikoolides loetud põnevatele demonoloogia-teemalistele folkloristikakursustele. Lisaks Tartu Ülikoolile on Ülo töötanud ka näiteks California ülikoolis Berkeley's ja Pennsylvania ülikoolis. Ta on erakordse töötahtega, range ja järjekindel, ning samal ajal muhe ja humoorikas õppejõud.

Ülikooliõpingute kõrvalt – Ülo lõpetas Tartu Ülikooli eesti filoloogina 1986. aastal – osales ta tolaeagse orientalistikaringi töös ja õppis Linnart Mälli juhendamisel sanskriti keelt. Just tol ajal sai alguse sügavam huvi India mütoloogia ja rahvausundi vastu. Ülo peamised uurimisteemad on India rahvausundi kõrval olnud folkloori žanriteooria ja

usundiline folkloor sotsiaalses kontekstis. Ta on nii eesti rahvausundi ja folkloori kui ka Kirde-India hinduistliku kultuuri üks parimaid tundjaid ja tutvustajaid. Rahvausundilist mõtlemist ja pärimuslikke teadmisi uurides on Ülo ilmutanud imetlusväärset loovust, tema vaimustunud pühendumine on kandunud edasi tervele üliõpilaste põlvkonnale.

Kui peaks Ülo tegevust teadlase ja õppetooli hoidjana ühe sõnaga iseloomustama, siis kasutaksin selleks sõna “tasakaal”.

Kõigepealt tuleb nimetada tasakaalu eesti ja võrdleva rahvaluule õppetooli maailmale avatuna hoidmise ja Eesti rahvaluule ja pärimuskultuuri uurimise vahel. Aastate jooksul on üha selgemaks saanud, kui oluline oli sõna “võrdlev” lisamine 1993. aastal taastatud rahvaluule õppetooli nimesse. Nüüd juba aastakümneid käib siin Eesti pärimuskultuuri uurimine käsikäes rahvusvahelise teadus- ja õppetöoga. Suures osas just tänu Ülole on Tartu folkloristika väga mitmekülgne ja rahvusvaheliselt tuntud, Tartusse soovitakse folkloristikat õppima tulla ka sellistest riikidest nagu India ja Hiina.

Teiseks, olles edukalt juhendanud aukartustärataval hulgal teadustöid (üle 20 doktori- ja üle 20 magistritöö), teab Ülo, kuidas saavutada tasakaal juhendatavale iseseisvuse andmise ja samal ajal alati tema jaoks olemas olemise vahel. Soovis (ja ka julguses) üliõpilasi ja kolleege täielikult usaldada ei ole midagi enesestmõistetavat.

Kolmandaks, tasakaalu hoidmine akadeemilise töökeskkonna ja vabama suhtluse vahel. Kes on von Bocki majas asuva rahvaluule õppetooli raamatukogus käinud, teavad, et see on ideaalne paik nii töötegemiseks kui ka pärast tööd kolleegide ja tudengitega vestlemiseks, kohvipausideks, tähtpäevade pidamiseks. Ülo väike, maast laeni raamaturiiuleid täis tööruum asub kohe raamatukogu kõrval, üks nende kahe ruumi vahel on alati avatud. Ülo on meister looma keskkonda, kus on väga hea töötada, teadmisi omandada, mõtteid vahetada. Tundub, et Tartus magistrikraadi kaitsnud India üliõpilane Khaling räägib Ülo endiste ja praeguste õpilaste nimel, kui ta ütleb: “TÜ rahvaluule osakond on parim, kus ma kunagi õppinud olen. Ma pole kunagi näinud nii lahket professorit kui Ülo Valk, kes suhtub kõigisse oma õpilastesse kui oma perekonda, mis on akadeemiliste suurkujude seas väga haruldane. Tõeliselt vahetu ja abivalmis ülemus!”

Akadeemilise perekonna kõrval on Ülol ka väga vahva pärisperekond. Tal tundub oma viie lapse (kellest kolm on juba täiskasvanud) jaoks alati aega olevat. Kindlasti ei tohiks alahinnata abikaasa Maarja rolli Ülo tööelu ja pereelu tasakaalus hoidmises.

Paljud inimesed arvavad, et tasakaal on müüt. Et päriselus seda ei saavuta, sest raskus kipub ikka ühele või teisele poole vajuma. Ülo on näidanud, et tasakaal on täiesti võimalik. Suur tänu selle ja kõige muu eest. Palju õnne, jaksu ja rõõmsat meelt ka tulevikus!

Eesti ja võrdleva rahvaluule osakonna töötajate nimel
Tiina Sepp

Eesti-uuringute Tippkeskuse aastakonverents “Subjektiivsus ja intersubjektiivsus keeles ja kultuuris”

12. ja 13. mail 2022 toimus Eesti Kirjandusmuuseumis ja Tartu Ülikoolis Eesti-uuringute Tippkeskuse aastakonverents sarjast “Dialogid Eestiga”, mis tõi maailma eri paigust kokku üle 130 teadlase, kes kahe päeva jooksul pidasid ettekandeid ja arutlesid subjektiivsuse ja intersubjektiivsuse üle keeles ja kultuuris. Mitmekesised ettekanded peegeldasid Eesti-uuringute Tippkeskuse eri tegevusvaldkondi ja näitasid, mida on eriomast ja mida ühist (inter)subjektiivsusel keeles, kirjanduses, rahvaloomingus, muusikas, filosoofias, arvutisuhtluses, milliseid kokkupuutepunkte ja seoseid erilaadsete (inter)subjektiivsuste vahel leidub.

Laiemas tähenduses juhatavad subjektiivsus ja intersubjektiivsus suhtluses dialoogi, kõneks tulid dialoogipidamise erinevad viisid ja võimalused, näiteks sai kuulata ettekandepaneele (eba)viisakusest ja (inter)subjektiivsusest, eri registritest ja tekstitüüpidest, regilauludest Nublu räppmuusikani, eakate kõnest sõjaaegsete armastuskirjade või religioossete uskumusteni. Ajastuomaselt ei jäänud puudutamata ka subjektiivsuse aspekt koroonapandeemia aegses suhtluses, siis sai kuulda keelekasutusest koroonajaja praktilistes käitumisjuhistes või sõnamängust kriisiaja internetimeemides.

*Eesti-uuringute Tippkeskuse aastakonverentsi osalised kirjandusmuuseumis.
Alar Madissoni foto 2022.*

Konverentsi plenaarainesjad olid Henrik Bergqvist (Stockholmi Ülikool, Rootsi, ettekanne “Dialogicity, Egophoricity, and Epistemicity: Ontologies and Domains”) ja Władysław Chłopicki (Jagiellooni Ülikool, Poola, ettekanne “(Inter)subjectivity in Humour: How the Speaker’s Unsaid Becomes the Hearer’s Funny”).

Konverentsi kava ja ettekannete lühikokkuvõtetega saab tutvuda kodulehel <https://www.folklore.ee/CEES/2022/>

Konverentsi korraldasid Tartu Ülikooli teadusprojektide PRG341 “Pragmaatika grammatika kohal: subjektiivsus ja intersubjektiivsus eesti keele registrites ja tekstiliikides”, PRG1290 “Uurali keelte diskursuspartiklite grammatika” ja Eesti Kirjandusmuuseumi uurimisprojekti EKM 8-2/20/3 “Folkloori narratiivsed ja uskumuslikud aspektid” tööühmad ning Eesti-uuringute Tippkeskuse korpuspõhiste keele-, kirjanduse ja folklooriuuringute ning referentsiaalsete praktikate tööühmad.

Konverentsi toetasid Euroopa Liit Euroopa Regionaalarengu Fondi kaudu (Eesti-uuringute Tippkeskus) ning Eesti Teadusagentuuri uurimisprojektid PRG341 ja PRG1290.

Piret Voolaid

Kevadkoolis uuriti meelte rolli kultuuris

26. ja 27. mail 2022 toimus Eesti Kirjandusmuuseumi eestvõttel Toilas humanitaarteaduste doktorantidele suunatud interdistsiplinaarne rahvusvaheline kevadkool “Dialogues with the Senses”, mille raames vaadeldi meelte rolli kultuuris. Eesmärgiks oli mõelda mitte ainult nn tavameelte (nägemismeele, puutemele, haistmise, kuulmise ja kimpimise) üle, vaid ka selle üle, milliste meeltega kogeb inimene mitteverbaalset teavet või vaikust, kuhu paigutuvad intuitsioon ja n-ö seitsmes meel näiteks ravirituaalides või ennustamisel. Kirjandusmuuseum viis ürituse läbi keeleteaduse, filosoofia ja semiootika doktorikooli partnerina. Ettekandeid-töötube pakkusid lisaks Eesti asjatundjatele ja doktorantidele valdkonna tunnustatud eksperdid mujalt, näiteks Kathryn Linn Geurts (USA) tõi näiteid eurooplase pilgule ebatavalistest Aafrika meelemaastikest ning Frog (Soome) arutles šamanistlike ja muude rituaalsete kogemuste näitel, kuidas kultuurilised praktikad mõjutavad inimeste tajuviise. Frogi ettekandega haikus Kristel Kivari pilguheit anomaalsete kogemuste (nt kummituskohad, tulnukatega kohtumise kohad, looduslikud pühapaigad) tajumisele liminaalsena – Kivari võrdles sellistesse loomuliku ja üleloomuliku piirialadeks olevatesse paikadesse minekut üleminekuriitusega. Eelnevatele esinejatele oli sobivaks jätkuks Malay Bera arutlus üleloomuliku kontakti meelise tajumise viiside üle India kultuuris. Bera tõi näiteid oma välitöödest Bagnanis Ida-Indias, kus paljud tema küsitatud inimesed suhtusid üleloomulikku kontakti kui millessegi tavapärasesse ja pigem isegi eeldasid seda.

Olulise lisamõõtme ürituse temaatikale andis Silvi Tenjesi taju- ja kommunikatsiooni-uuringutel põhinev ülevaade kommunikatsiooni multimodaalsusest, milles rõhutati, et isegi sellised pisiasjad nagu inimese hääle kõrgus, kõnetempo või näoilmed võivad mõjutada tema edastatavat sõnumit ja selle mõistmist kõrvalseisjate poolt. Laur Vallikivi tõstas arutelu vaikuse sensorsest aspektist, tuues näiteid vaikuse sotsiaalsest kasutamisest, mida ta oli kogenud oma pikkadel välitöödel neenetsite juures. Esimese kevadkoolipäeva lõpetas kunstnike Kadri Kangilaski ja Toomas Tõnissoo töötuba emotsioonide teadlikust kasutamisest kunstiloomes ja vaimses enesekorrastamises.

Asjakohased olid keeleteaduslikud ettekanded, näiteks Ene Vainik andis ülevaate sensorseks lingvistikaks nimetatava uurimisviisi põhiteemadest, meetoditest ja hüpoteesidest ning Karin Zurbuchen vaatles võrdlevalt eesti- ja saksakeelseid maitsetermineid, tõdedes, et mõlemas keeles on unikaalseid termineid, millele on raske leida teiskeelset vastet. Seejärel keskendus Mona Tärk nägemis- ja puutemeele rollile lääne filosoofia ajaloos, märkides et puutemeelt on peetud isegi primaarsemaks, kuna sellele tuginevad ka teised meeled. Puutemeele vaatlemisega jätkas teinegi ettekanne – Eugenio Israel Chávez Barreti huvikeskmes olid sellega seotud semiootilised tähendused, eelkõige puudutuse ja puudutamise uurimine semiootilise protsessina, mille käigus kogeja avastab nii ümbritsevat maailma kui iseenda mikrokosmost.

Silvia Kurr tutvustas antiikkultuurist pärit ekfraasi mõistet, mis tänapäevases kasutuses viitab mitmesugustele intermeedialistele nähtustele ehk mitme märgisüsteemi üksteisest läbikasvamisele, näiteks maalide, skulptuuride, arhitektuuri, filmi, fotograafia ja digitaalse meedia kaasamisele kirjandusteostesse, millega luuakse taas võimalused multisensorseks kogemuseks. Anastasiya Fiadotava tõi esile huumorimeele rolli peresiseses suhtluses ja meeleolu loomisel, pakkudes näiteid selle kohta, kuidas pereliikmete huumoritaju võib erineda ja perepärimusena levivad naljad võivad tekitada väga erinevaid emotsioone.

Michele Tita juhtis tähelepanu erinevate maastikutüüpide seostele meeltega, rääkides Itaalia ja Kirde-India näidete põhjal metsikute looduslike paikade (nt lähimatud tihnikud, raskesti ligipääsetavad mäed) kirjeldamisest folklooris spetsiifiliste üleloomulike olenditega seotud kujutelmade kaudu, tõdedes et kui inimestel puudub mingi paigaga otsekontakt, püütakse selle paigaga seonduvat mõtestada vähemalt fantaasiatandil. Huvitava aspekti avas Prince Tomar, kes tutvustas ühte meelte antropoloogias viimastel aastatel tähelepanu pälvinud valdkonda, nimelt infrastruktuurirajatistega seotud sensorsete kogemuste uurimist. Tomari ettekanne põhines välitöödel Nepaali-India piiripunktis, kus igapäevakogemusele annab tugevalt tooni halbade teede tihedast kasutamisest tingitud äärmuslikult suur tolmukontsentratsioon, mis mõjutab mitmel moel piirialal liikuvate ja elavate inimeste käitumist ja lugusid.

Mare Kõiva vaatles umbes saja aasta jooksul kogutud arhiivitekstide, aga ka tervendajatega tehtud intervjuude ja nende omasõnaliste päevikute põhjal eesti traditsioonilisi tervendamisrituaale kui sensorsest kompleksseid sündmusi. Kõiva lahkas pikemalt

küsimust, millist rolli mängivad lisaks tavameeltele tervendaja isiklik vaist, traditsioon ja elukogemus.

Kokkuvõttes moodustasid nii Eesti kui ka välismaiste spetsialistide ja doktorantide ettekanded oma pilguheitudega erinevatesse kultuuridesse ja ajastutesse mitmetahulise terviku ja tekitasid osalejate hulgas aktiivset arutelu. Tõdeti, et meelte temaatika uurimine ei kaota kultuuris tõenäoliselt kunagi aktuaalsust ning jätkuvad arengud virtuaalreaalsuse valdkonnas lisavad ainult uusi uurimisinüansse. Ürituse toimumist rahastas Euroopa Liidu Regionaalarengu Fond (Eesti Kirjandusmuuseumi ASTRA projekt EKMDHUM) ja see oli seotud ka Eesti-uuringute Tippkeskusega. Tegemist oli viimase üritusega nimetatud projekti raames ning seegi kord täideti edukalt eesmärk luua teadlasi ja doktorante kaasates teadusharude-üleseid dialooge ühe ühiskonnas olulist kõlapinda omava teemaga.

Reet Hiimäe

Väliseesti koolipärimuse kogumise aktsiooni algsed kokkuvõtted

Väliseesti Muuseum (VEMU) Torontos ja Eesti Kirjandusmuuseum Tartus korraldasid 2021. aastal koolipärimuse kogumisvõistluse Kanada eestlastele. Kaastöid oodati nii tänastelt õpilastelt kui ka varem koolis õppinud ja/või töötanud inimestelt. Kogumisaktsioon pühendati 2020. aastal meie seast lahkunud Toronto Eesti Seltsi Täienduskooli kauaaegse juhi Edgar Marteni (17.05.1920–5.10.2020) mälestusele.

Projekti raames koguti folkloori viie suurema allteema kohta: 1) naljad ja anekdootid; 2) hirmud, uskumused, ennustamine; 3) tähtpäevad ja peod; 4) vaba aeg ja sõbrad; 5) mängud. Laekus ka erinevaid materjale, mis jäädvustavad eestlaste koolipõlve ja hariduselu Kanadas, kirjeldavad põnevat gaidi- ja skaudiliikumist, näiteks muljetavaldavaid meenutusi Kotkajärve ja Jõekääru laagrielust.

Laste- ja noortepärimust on kogutud Eestis alates 1920. aastatest. Koolipärimust on kogutud Eestis üleriigiliselt kolmel korral, 1992, 2007 ja 2018. Varasemate kogumisaktsioonide materjali põhjal on avaldatud rohkelt uurimusi, laiale avalikkusele mõeldud populaarseid materjalikogumikke, kuid väliseesti materjali on seni leidunud minimaalselt. Kõnealune projekt oli esimene väliseestlastele suunatud suurem koolipärimuse kogumise aktsioon, mille tulemusena tekkis väärtuslik võrdlusmaterjal juba olemasolevale eesti ainesele.

Põhiliselt Torontos, aga ka Montrealis elavatel eestlastel koguti väärtuslikku intervjuumaterjali 18 inimeselt, tulemuseks üle 20 tunni videosalvestusi, mis on edasise teadustöö hõlbustamiseks kirjalikult litereeritud. Lisaks jääb aktsioonist järele

hindamatu pildimaterjal (u 100 fotot), kirjavahetus, kirjalikud isiklikud koolimälestused, eesti kooli materjalid, trükised jpm.

Toronto Eesti Seltsi Täienduskooli õpilastelt saadi kirjalikke kaastöid (6), mille eest korraldajad tänavad nii kirjutajaid kui ka õpetajat Kai Kiilaspead, kes suutis lapsi innustada oma mõtteid ja meenutusi jagama. Samuti tänavad nad T.E.S. Täienduskooli juhatajat Monika Roose-Kolgat ja lapsevanemaid, kes aitasid leida intervjuueeritavaid. Talletati ka T.E.S. Täienduskooli veebiblogi postitusi.

Kogumisaktsioon näitas vajadust läheneda kodueesti ja väliseesti kogukonnale erinevalt. Võistluse väljakuulutamise järel ilmnes peagi, et tavapärane veebiküsitluskava, mis on toonud üle-eestiliste koolipärimuse kogumisvõistlustega rikkaliku materjali, Kanadas eri põhjustel (vastava tava puudumine, võõras metoodika) ei toimi ja kogumise metoodikat tuli projekti kestel muuta. Kirjalike vastuste kogumise asemel häälestuti juulis 2021 ümber videointervjuude tegemisele, kasutades selleks Zoomi, MS Teamsi ja Skype'i veebikoosoleku keskkondi. Pööre tuli lõpuks projektile isegi kasuks, tõi väärtuslikku materjali. Intervjuude käigus oli väga hinnaline otsesuhtlus ja võimalus kasutada järgmiste vastajate leidmisel nõ lumepallimeetodit.

Paljudel Kanadas elavatel eestlastel on kogemusi erinevate väliseesti koolidega, pilt kooliõpilastest elavas mänguhoos pärineb 1952. aastast Stockholm Estonian Grammar Schoolist. Hille Viirese saadetud foto projekti "Kanada eestlaste koolipärimuse kogumisaktsioon" (2021) raames.

Toronto Eesti Seltsi Täienduskooli keskkooli lõpetamine 2008. aastal. Pildil seisavad koolijuhataja Kaire Taul Hemingway, president Toomas Hendrik Ilves, Timo Einola, Mihkel Heap, Markus Stahl, Karl Kuus, Edgar Marten, Elle Rosenberg. Esimeses reas õpetaja Kai Kiilaspea, Katariina Jaenes, Juliana Bergen, Kiira Käärid, Kati Kiilaspea, Mari Timmusk. Ene Timmuski foto.

Intervjuerimisel rakendati muuhulgas noorte abi: Kanada kooliõpilastega viisid intervjuud läbi Kanada eluoluga tuttavad kohalikud noored Kati Kiilaspea ja Kaisa Kasekamp, Eestist Pille Triin Voolaid. Intervjueeritavad jagunesid kolme eärühma: 1) praegused kooliõpilased; 2) tööealised nooremas ja keskeas Kanada koolielus osalenud endised õpilased või praegused õpetajad; 3) pensionieas endised kooliõpilased ja/või -õpetajad, kes ka praegu Kanada eestlaste koolielule kaasa elavad ja sellesse panustavad. Väärtuslikud kirjeldused ja meenutused loovad mitmekesise pildi pika perioodi vältel, alates sõjajärgse põlvkonna lapsepõlvest ja noorusest kuni tänapäeva noorte koolikultuurini välja.

Kodueestlasi liigutab ikka ja jälle hingepõhjani omamoodi ime – enam kui 70 aastat vastu pidanud Kanada eesti kogukond on endiselt elujõuline tänu tohutule sisemisele soovile jääda ükskõik kui kaugel Eestist ikka eestlaseks. Täienduskoolidel on olnud selles hindamatu roll, nagu võttis kokku üks vastajatest: “Meie kool on põhiliselt eestluse kasvulava, selle tunde hoidmise kasvulava. Teiseks on ta Eesti sõprade leidmise

kasvulava, et ikka sõbrad kogu eluks. Need kaks on tegelikult põhilised ja siis tulevad juurde eesti keel, lugemine, grammatika, kirjandite kirjutamine ja kõik muu.” Samasugust tänutunnet ilmutasid gaidluse ja skautlusega seotud inimesed.

Kogumisvõistluse ajendiks oli soov teadvustada ja fikseerida Eestis seni vähe tähelepanu saanud väliseesti pärimust ja noortekultuuri, et seda hiljem analüüsida, näiteks võrrelda kodu- ja väliseesti koolielu nii tänapäeval kui ka minevikus. Materjali põhjal on plaanis koostada laiemale huviliste ringile suunatud väljaanne ja näitus, mida eksponeeritakse nii Kanadas kui ka Eestis. Nimetatud teemasid käsitletakse kindlasti ka VEMU tulevasel püsinäitusel uues muuseumihoones.

Kogumisvõistlusele laekunud kaastöid säilitatakse kõigile eetikanõuetele vastavalt nii Eesti Kirjandusmuuseumi folkloristika osakonna teadusarhiivis EFITA kui ka VEMUs.

Kanada eestlaste koolipärimuse kogumisaktsiooni peakorraldajad olid Eesti Kirjandus-muuseumi folkloristika osakonna vanemteadur, Eesti-uuringute Tippkeskuse tegevjuht Piret Voolaid ja Toronto Väliseesti Muuseumi peaarhivaar Piret Noorhani. Projekti varases faasis aitas kaasa ka tollal VEMUs töötanud Johanna Helin. Kogumisvõistlus sai teoks tänu Eesti Teadus- ja Haridusministeeriumi keeleprogrammi (2021–2024) väliseesti arhiivinduse valdkonna projektitoetusele ja Euroopa Regionaalarengu Fondi (Eesti-uuringute Tippkeskus) toetusele.

Piret Voolaid, Piret Noorhani

Noorte kultuuriuurijate konverentsil anti välja kuus silmapaistva ettekande auhinda

19. ja 20. aprillil 2022 toimus Eesti Rahva Muuseumis traditsiooniline noorte kultuuriuurijate konverents “Noorte hääled” (https://www.erm.ee/sites/default/files/noorte_haaled_2022_kava_ja_teesid.pdf). Kahe päeva vältel pidas ettekande 18 kultuurinähtuste uurimisega tegelevat noorteadlast, tudengit ja gümnaasiumiõpilast, arutleti traditsioonilise ja digitaalse ühiskonna kultuuriliste eripärade ning kokkupuutepunktide üle.

Esimesele päevale olid koondatud ingliskeelsed ettekanded rahvusvahelistel teemadel, teine päev oli eestikeelsete ettekannete päralt.

Konverentsi eesmärk oli luua võimalus erinevate erialade ja uurimisteedade diaalogsiks ning pakkuda ühtlasi avaramat kõlapinda aktuaalsetele ja värsketele uurimisteedadele. Ettekanded hõlmasid tänapäeva uurimisvaldkondade mitmetahulist spektrit. Konverentsi plenaarettekandes keskendus Malmö Ülikooli professor Pille Pruulmann-Vengerfeldt teaduse koosloome kogemustele akadeemiliste ja mitte-akadeemiliste osapoolte vahel.

Konverentsi programmi mahtusid ka ümarlaud muuseumite ja teadusloome kokkupuutepunktidest ja ühine filmivaatamine etnoloogia- ja folkloristikatüdengite ühenduse Tartu Nefa Rühma korraldatava öhtuse kultuuriprogrammi raames Elektriteatris.

Silmapaistvamad esinejad pälvisid Eesti-uuringute Tippkeskuse ettekandeahinna. Välja anti kuus auhinda, kolm ingliskeelse ettekande ja kolm eestikeelse ettekande eest:

1. Lodewyk Barkhuizen (Tartu Ülikool), “Allegorical Constructs in the Mindelo Carnival: Idea Transference through Construction & Decay”;
2. Malay Bera (Tartu Ülikool ja Ashoka Ülikool), “Thakur Demands Care: Power-Play between Vernacular Belief and Mainstream Hinduism in Bagnan (WB, India)”;
3. Kristina Birk-Vellemaa (Tartu Ülikool), “Tütarlapsest sirgus naine. Seksuaalkasvatus hilises nõukogude perioodis ning selle mõju 1971–1981 sündinud naiste seksuaalsele enesetajule”;
4. Jason Cordova (Society for Cultural Astronomy in the American Southwest), “Journey to the sixth Sun: Computer Modeling Cultural Context of the Mesoamerican Calendar and Polar Star Precession”;
5. Greta Liisa Grünberg (Tartu Ülikooli Viljandi Kultuuriakadeemia), “Regilaulu esitus-stiili tunnuste analüüs 21. sajandi artistide näitel”;
6. Johanna Helene Martinson (Vanalinna Hariduskolleeegium), “Muusika Tallinna Vanalinna Hariduskolleeegiumi gümnasisti igapäevaelus”.

Konverentsi toetas Euroopa Liit Euroopa Regionaalarengu Fondi kaudu (Eesti-uuringute Tippkeskus TK 145).

Anastasiya Fiadotava

Ilmunud on suurteos “Eesti kõnekäänud III”

Eesti Kirjandusmuuseumi väljaannetesarjas “Monumenta Estoniae Antiquae” on ilmunud Asta Õimu koostatud allikapublikatsioon “Eesti kõnekäänud III: Indeks”. Akadeemiline suurteos “Eesti kõnekäänud” I–II ilmus 2020. aastal ja osutus nii erialaspetsialistide kui ka laiema üldsuse hulgas menukaks. Põhikoostaja Asta Õim pälvis monumentaalväljaande “Eesti kõnekäänud I–II” koostamise eest 2021. aastal Eesti folkloristika aastapremia.

Kolmanda köite ehk kõnekäändude indeksi eesmärk on hõlbustada konkreetse väljendi leidmine kahest mahukast köitest. Kõnekäändude indeksiköide ei ole aga pelgalt teatud viisil korraldatud ja tähestikulises järjekorras esitatud kõnekäänuloend. Seda saab kasutada iseseisva teosena eeskätt seetõttu, et igale kõnekäänule on lisatud lühi-

sönastuses kirjeldav seletus või osutav vihje tähendusele, murdekeelse sõna juures on vajadusel kirjakeelne vaste ning kriitilistel juhtudel, iseäranis murdelise materjali korral ka väljendisisene tähendusvihje. Tänu tähenduselgitustele on väljaanne mõeldud laiemale lugejaskonnale, see on oluline ja vajalik lisamaterjal üldharidus- ja kõrgkoolide õppe-programmidele, kuid ka ajakirjanikele, tõlkijatele ja igale keeletundlikule kasutajale.

Väljaande valmimist on toetanud Eesti Kultuurkapitali rahvakultuuri sihtkapital, Eesti Kirjandusmuuseumi uurimisprojekt EKM 8-2/20/3 “Folkloori narratiivsed ja uskumuslikud aspektid”, Euroopa Liit Euroopa Regionaalarengu Fondi kaudu (Eesti-uuringute Tippkeskus, TK 145). Raamatut on võimalik tellida Eesti Kirjandusmuuseumi e-poest (<https://pood.kirmus.ee/>).

Agnes Neier

*Asta Õim oma suurteost signeerimas.
Alar Madissoni foto 2022.*

Eesti Rahvaluule Arhiivi laekumistest 2021

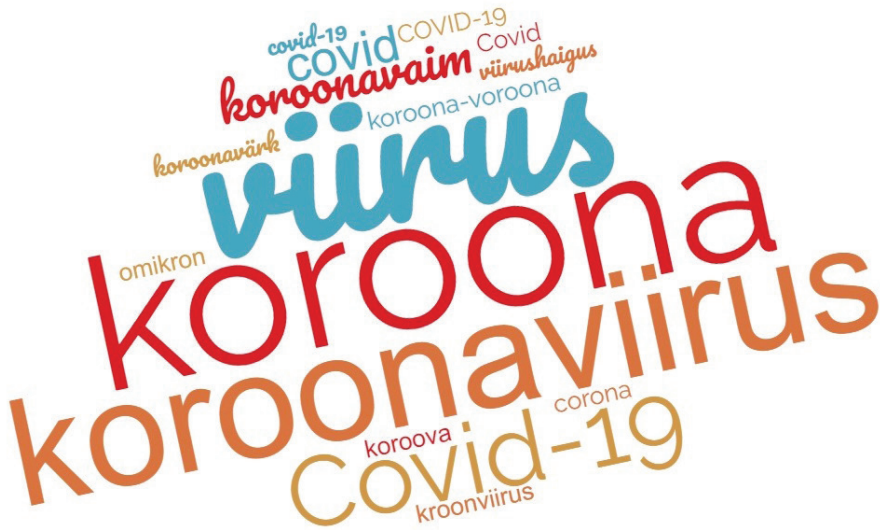
2021. aastal suurenes Eesti Rahvaluule Arhiivi käsikirjakogu rohkem kui 8000 lehekülje võrra (neist digilehekülgi veidi üle 6000), lisandus ligi 1500 fotot ning üle 200 auvise.

Aasta jooksul käidi lühematel **välitöödel** Muhumaal, Setumaal, Audru ja Tõstmaa kihelkondades. Suvel toimusid teadur Astrid Tuisu juhtimisel rahvaluulearhiivi välitööd Iisaku kihelkonnas koostöös Iisaku Kihelkonna Muuseumiga. Iisaku ja selle lähima ümbruse külade kõrval käidi Tudulinna vallas ning Peipsi põhjakalda külates. Intervjuude huvikeskmes olid selle põneva ja mitmerahvuselise piirkonna lapsepõlvemeenutused ja -mängud, aga ka muu pärimus nagu toidutegemise traditsioonid ja rahvakalender. Pärimust koguti põhiliselt 1930.–1950. aastatel sündinud inimestelt. Kokku küsitleti 35 inimest, intervjuusid kogunes pea 80 tundi, filmiti ja tehti fotosid. 1930.–1940. aastatel sündinud mäletavad põgusalt elu enne teist maailmasõda, põhjalikumalt sõjaaegset ja -järgset elu-olu.

Meie kauaaegse vanemteaduri ja nüüdse emeriitteaduri Mall Hiimäe koostatud küsimustiku **“Inimene ja putukad”** koostamise tagamaaks oli tema ettevalmistatav raamat “Väike putukaraamat rahvapärimusest”, populaarses rahvapärimuse taskuraamatute sarjas juba viies. Vastustena laekus sisukaid, pisiolendeid erksa silmaga vaatlevaid kirjapanekuid kaastöölistelt Tallinnast, Kihnust, Kodaverest jm, samuti Mall Hiimäe enda kogutud aines Virumaa inimestelt ja mujalt, kokku 126 lehekülge.

Arhiivi aasta kogumisvõistluse **“Tähtpäevad ja muutuvad tavad koroonakriisi ajal”** peakorraldaja oli digitaalarhivaar Olga Ivaškevitš. Võistlus tõi tõhusat lisa 2020. aasta märtsist alates kogutud kriisipärimusele: siis pöörati põhitähelepanu tervisekäitumisele ja koroonanaljadele, 2021. aastal tähtpäevade ja elusündmuste tähistamisele. Koroonakriis puudutas kõiki ja seda oli võimalik mõtestada erinevalt – nii on kaastööde tekstides olukordade kirjeldusi, tõlgendusi ja arvamusi ning mõnevõrra ka hinnanguid, samuti kajastuvad koroonaaajastu mõjud inimsuhetele. Kokku laekus 95 kaastööd: ligi 900 lehekülge kirjapanekuid, 500 fotot ja 26 videoklippi. Võistlusel osales ka 55 Tartu Ülikooli folkloristika aluste aine üliõpilast. Tudengid on osalenud kogumisvõistlustel ka varem, kuid seekord oli nende panus eriti märkimisväärne.

Töodes kordusid märksõnad, mis paljude jaoks tähistasid koroonaga seotud kogemusi ja tähelepanekuid elusündmuste ja tähtpäevade tähistamisel, samuti laiemalt elus üldiselt. Elusündmustest oli esikohal paljude lemmikpäev – sünnipäev. Kirjutati nii oma sünnipäevast kui sugulaste-sõprade sünnipäevade tähistamisest. Üliõpilased kirjutasid palju koolilõpetamisest, sest nende aktuste aeg langes just koroonaaajale. Kirjeldati ka kokkutulekuid, pulmi ja matuseid. Samuti on töodes juttu festivalide, teatrietenduste, spordiürituste korraldamisest ja neil osalemisest. Loomulikult kurdeti korduvalt selle üle, et tähistamised ja üritused jäid ära või lükati edasi.

1a

1b

Fotod 1a ja 1b. Koroonaga seotud sõnade ja elusündmuste sõnapilved kogumisvõistluse kaastöodes.

Tähtpäevadest olid esiplaanil traditsioonilised perekondlikud pühad (jõulud, jaanipäev), vähem mainiti uuemaid tähtpäevi. Rahvakalendri traditsioonide populariseerijatena paistsid silma lasteaiad. Juttu oli koroonaaajaga seotud peamistest muutustest, mis mõjutasid tähistamist ja pidude korraldamist. Tähelepanu keskmes oli füüsilise distantsi hoidmine, millest tulenesid kõik ülejäänud muutused.

Nii suuremad üritused kui väiksemad koosviibimised kandusid veebi. Loodi võimalusi, et jälgida üritusi eri veebikanalitelt ning vähendada kohapealsete osalejate arvu. Virtuaalselt suheldi ka siis, kui osa külalisi ei saanud kohale tulla, kuna nad kas kuulusid riskirühma, olid haiged, karantiinis või välismaal. Veebi vastandiks võib nimetada suundumust vabaõhuürituste korraldamisele ja “tagasiminekut loodusesse”. Päris kokkusaamisel aset leidnud sündmustel korraldati osa tegevustest kontaktivabalt, näiteks mängud rebaste ristimisel või pulmades. Külalised ei istunud ühe pika laua taga, ka toidu võtmine oli püütud korraldada võimalikult eraldatult.

Teine oluline distantsi hoidmisega seotud motiiv oli eakate sugulaste tervise eest hoolitsemine ja sellest tulenev vanavanemate isoleerimine teistest pereliikmetest. Mitmes töös kirjutatakse kõhklustest: kas kaasata vanemaid pereliikmeid või mitte. Tihti nägid vanavanemad oma lapselapsi ainult fotode vahendusel, ent saadi ka kokku – üksindus oli hirmutavam kui koroonaviirus.

Leiti erinevaid viise emotsioonide edastamiseks, hoides seejuures ikkagi füüsilist distantsi. Õnnesoovid läksid teele sõnumite, videokõnede ja sotsiaalmeedia kaudu. Kingitused ja lilled saadeti kulleriga või jäeti ukse taha. Kui poed olid kinni, osteti kingitused e-poodidest või tehti käsitsi. Mõnikord kingiti ka maske ja desinfitseerimisvahendeid. Tagasi tuli komme saata õnnitluskaarte postiga.

Mida ei saanud kuidagi muude vahenditega asendada, oli füüsiline kontakt ise. Kasutusele tulid küünarnuki- ja jalatervitused. Need, kes olid varem n-õ kallistajad, tundsid ennast ebamugavalt, kuna ei saanud oma tundeid piisavat väljendada. Samuti arvati, et kaastunde avaldamine kätlemise ja kallistamiseta on võimatu. Igatahes olid inimesed õnnelikud, kui kohtusid oma lähedaste või sõpradega kasvõi meetri kauguselt, või isegi siis, kui seista tuli akna taga. Mõnigi kord leiti väga innovaatilisi viise oma lähedastega suhtlemiseks ning sündmuste tähistamiseks.

Aasta jooksul on arhiivi lisaks kogumisvõistlustele ja küsitlustele **erinevate kaastöödena** laekunud palju mitmesugust ainet, mis kinnitab folkloorse elu jätkuvat rikkust. Pikaäagne kaastööline Terje Puustaja andis üle MTÜ Eesti Rahvapärimuse Kooli ja Tartu Ülikooli haridusteaduse instituudi kursustel, õppepäevadel ja loengutel osalenud õpetajate, lasteaednike, giidide jt erialade esindajate kaasaegsete jaani-, jõulu-, vastla-, lihavõtte-, mardi- ja kadrikombestiku teemalised ankeedivastused (üle 200 lk) paljudest Eesti piirkondadest ajavahemikust 2011–2021. Tartu Ülikooli folkloristika eriala praktikant Tiina Möttus andis üle haruldased fotod ja intervjuu Krasnojarski krai Ülem-Suetuki eesti küla pulmasantidest jm pärimusest. Möödunud aastal meie seast lahkunud rahvamuusika uurija ning esitaja, pärimusmuusika taaselustaja Igor Tõnuristi mahuka ja alles korrastamist ootava pärandi andis üle tema vend Dmitri Tenurist. See sisaldab rohkelt helilinte ja -kassette, kladesid välitöömärkmetega, fotoalbumeid ja kollektsiooni antikvariaatidest ostetud orkestrifotodest. Arhiivi jõudis olulisi materjale kunagistest kaastöölistest, pillimeestest, rahvalaulikutest nende järglastelt ning nagu igal aastal, laekus ka seekord laulukladesid ja salmikuid (27 tk). Audiokogus võeti arvele

Erik Leibaku Marimaa salvestused 1980. aastatest, meie projektijuhi Jüri Metssalu Lahemaa välitööde materjalid jpm.

Presidendi rahvaluulepreemiad andis president Alar Karis kätte ERA kaastööliste päeval Tartus 7. aprillil, selleaastaseid laureaate oli neli. **Imbi-Harietta Eenlo** (sünd 1937) alustas koostööd Eesti Rahvaluule Arhiiviga 2013. aastal lastemängude kogumisest ning on edaspidi kaasa löönud kõigil kogumisvõistlustel. Tema kaastööd ei ole mahukad – ta on alati paistnud silma oskusega öelda vähemate sõnadega rohkem. 2015. aasta kogumisvõistlusel “Minu maastikud” pälvis eluaegne tallinlane I.-H. Eenlo Setomaa eripreemia kirjutisega Põrste küla maastikest ja inimestest. Etnoloogide tähelepanu ja uurimustes kasutamist on pälvinud nõukogude aja mälestused, kus kirjeldatakse töötamist restorani Gloria filiaali EKP Keskkomitee kinnises sööklas 1980. aastatel. Detailirikas kujutusviis iseloomustab võistluse “Esemed meie rännakuil” kaastööd, kus muuhulgas kajastub elu ja olustik Tallinnas Cederhilmi baltisaksa mõisas 1930. aastate lõpus, samuti 2021. aasta teema “Inimene ja putukad” raames kirja pandud kaht lugu kodustest kahjurputukatest.

Urve-Mai Männik (sünd 1936) on alates 2014. aastast vastanud kõigile Eesti Rahvaluule Arhiivi kogumisüleskutsetele, saates igal aastal kaastööd (kokku üle 300 lk), rohkelt fotosid (üle 200), lauluklade, päeviku jm materjali. Lisaks sellele on Urve-Mai Männik kirja pannud mitmesugust pärimust väljaspool etteantud kogumisteemasid, eriti usundilist ainet (nt unenäoseletusi, isiklikke usundilisi kogemusi jm). Kogumisvõistluse žürii tõstis esile tema tänavuse töö kogumisvõistluselt, kus on hästi kirjeldatud korona-eelset pühade ja muude sündmuste tähistamist (sh nii iseenda kui oma tütre lapsepõlvest) ning võrreldud toonaseid kombeid nüüdsete piirangute-aegsetega; samuti on dokumenteeritud korona tingimustes peetud matused. Tööle on lisatud unikaalseid fotosid eri aegadest. Ka Urve-Mai Männiku eelnevate aastate kaastööde hulgas on mitmeid žüriide poolt äramärgitud (nt “Minu vanaema lugu”, 2018).

Kolmanda rahvaluule kogumispreemia laureaadid, kunstnik ja EKA õppejõud **Eve Kask** (projektijuht) ning Tallinna Ülikooli kultuuriteaduste doktorant **Saara Mildeberg**, on arhiivile korrastatult ja andmestikuga varustatult üle andnud projekti “Käsmu inimesed ja majad 2013–2019” materjalid: poolteist tuhat professionaalselt kõrgetasemelist fotot (Eve Kask) ning esimese osa salvestatud intervjuudest Käsmu inimestega koos nende intervjuude litereeringutega (Saara Mildeberg). Mahuka ainese põhjal on juba ilmunud kaunis väljaanne “Käsmu inimesed ja majad. 20 aastat hiljem” (2019). Tervikmaterjal kujutab endast unikaalset pilti ühe kogukonna elust pildis ja sõnas. Saara Mildeberg, kes on hariduselt ka etnoloog, on ette valmistanud intervjuude küsimustikud, intervjuueerinud ning koordineerinud teiste välitöögruppi kuulunud tudengite tööd intervjuerimisel ja litereeringute tegemisel, samuti varustanud fotod ja intervjuud metaandmestikuga, mis on äärmiselt oluline – ja üldse mitte kerge ülesanne põnevate välitöökäikude järel – ainese arhiveerimisel.

Foto 2. Kogumispreemiate laureaadid 2022 koos president Alar Karisega. Vasakult: Imbi-Harietta Eenlo, Eve Kask, Alar Karis, Urve-Mai Männik ja Saara Mildeberg. Alar Madissoni foto. ERA, DF 38958.

Aasta tõi ka tõsiselt murelikke hetki. Oleme ikka ja veendunult öelnud: kogutu on kirjandusmuuseumi hoidlates kindlalt tallel. Mõnelgi tekkis 2021. aastal korraks kahtlus, kui majas toimuvate ehitustööde käigus katusesse jäetud avaus tõi augustis hiigelsuure valinguga kaasa vee läbijooksu nii Eesti Rahvaluule Arhiivi kui Eesti Kultuuriloolise Arhiivi fondihoidlatesse, kahjustada said audio- ja videokogu, käsikirjakogu, EKLA maalikogu. Esimestel, eriti kriitilistel päevadel ülemajaliselt ja üle-eestiliselt appi tulnud kolleegid, sõbrad, lapsed ja vabatahtlikud näitasid koostöö ja ühise töö vältimatut vajadust. Õnneks ei osutunud kõik kahjustused nii suureks, kui päris algul paistis, kuid alates eelmisest suvest on võtnud kahjude likvideerimine hulga nii meie arhiivitöötajate kui uute abiliste aega.

*Foto 3. Arhiivi helisalvestuste päästetöödel pärast uputust augustis 2021.
Olga Ivaškevitši foto. ERA, DF 37690.*

Arhiiv on asutamisest alates pidanud põhitähtsaks talletada seda, mis on ühiskonnas hetkel oluline. Tänapäeva rahvusvahelistunud ja digitaliseerunud folkloori üheks nähtuseks on internetis ringlevad meemid, pildilis-tekstilised, tavaliselt humoorikad reaktsioonid meediauudistele. Selle aasta märtsikuu algul lõi rahvaluulearhiiv Ukraina sõjaga seotud meemide jäädvustamiseks Facebooki grupi “Ukraina meemid”. Ühest küljest aitab folkloor leevendada ebakindlust, vaadates toimuvale näiteks läbi huumoriprisma, teisest küljest mõtestada ühiskonnas toimuvat, väljendada moraalseid hoiakuid. Meemikogu võimaldab dokumenteerida ning tulevikus analüüsida eesti ja rahvusvahelise avalikkuse rahvalikke hinnanguid ja suhtumisi praeguses ajahetkes toimuvatele sündmustele.

Kuigi ERA eelmise, 2020. aastal sotsiaalmeedias toimunud koroonameemide kogumistulemused olid pigem tagashoidlikud, andsid ka need edasi meemivormilise valiku teemadest, mis pandeemiaperioodil õhus olid ja inimeste meeli erutasid. Ukraina meemide laekumishoog oli aga algusnädalatest alates iseäranis suur, gruppi tehti esimese kuuga üle 700 postituse (mitmed postitused võisid sisaldada meeme ka kommentaarides). Hoog pole vaibunud siiani, juulis 2022 on gruppi tehtud üle 3300 postituse enam kui 4800 pildiga. Oleme postitajatel palunud selgitada ka meemide taustu, et neid oleks tulevikus kergem mõista, kuna meemid on kõnekad eelkõige hetke sündmuste kontekstis ning sageli ka kombineerivad erinevaid ajaliselt samale perioodile langevaid sündmusi.

Grupi peamine eesmärk on jäädvustada meemipärimust, ent sellest on saanud kogukonna tunnete väljendamise ja suhtlemise koht: meeme jagatakse, laigitakse ning

4a: postitatud 27.03.22 kl 23:29

4c: postitatud 28.03.22 12:51

4b: postitatud 24.03.22 kl 9:20

4d: postitatud 31.03.22 kl 11:14

Fotod 4a, 4b, 4c, 4d. Pilte grupist "Ukraina meemid".

kommenteeritakse omavahel. Et paremini mõista rahvaliku eneseväljenduse mehhanisme, aga ka toetada Ukrainat, ootame vanu ja uusi kaastöölisi grupis osalema – nii meeme jagama ja tuleviku jaoks selgitama-kommenteerima kui ka grupi tegevust jälgima.

Kuigi see kasvav kogum võib folkloristi erialaselt rõõmustada, tahaksime loota, et sellistel põhjustel meemide ja sotsiaalmeediagruppide loomise vajadus kord vaibub ning saame taas talletusi ka kaunima kõlaga ainesest. Arhiivi uue, 2022. aasta kogumisvõistluse teemaks on "Muusika minu elus".

Olga Ivaškevitš, Risto Järv, Kadri Tamm, Astrid Tuisk

Kroonika

Akadeemilises Rahvaluule Seltsis

28. aprillil pidas Tiina Sepp ettekande “Inglismaa katedraalid ja palverännakud: välitööpõhiseid käsitlusi”. Eda Kalmre esitles väljaannet “Kriimani kriimud lood. Mõis ja saja-aastane küla”.

24. mail toimus pidulik ettekandepäev “Kes tera ei kogu, vakka ei saa”, millega tähistati folkloristi ja eesti kultuuriloo uurija Rein Saukase 75. sünnipäeva. Ettekannetega astusid üles Katre Kikas (““Olgu ka see auus saatja äratajaks...” Esiletõstetud kogujatüübid J. Hurda kogumisaruannetes”), Liina Saarlo (“Kaks melanhoolset vanavararetklejat ERMi stipendiaatide ridadest”), Kärri Toomeos-Orglaan (“Ühest anonüümsest saadetisest – väljakaevamisi Reinuga”), Piret Voolaid (“Vääna vanasõna, kui vanasõna väändib: Vanasõnade väänamisest nalja ja pilkeni”) ja Mare Kõiva (“Kolme käsku on vaja järgida, siis läheb elu korda”).

26. mail kuulutas Akadeemiline Rahvaluule Selts välja 2022. aasta Eesti folkloristika preemia laureaadi. Preemia anti Eesti Kirjandusmuuseumi Eesti Rahvaluule Arhiivi vanemteadurile Mari Sarvele. Pidulikul koosolekul pidas ettekande eelmise aasta laureaate keeleteadlane Asta Õim “Kõnekäänud meie igapäevakeeles”.

Kärri Toomeos-Orglaan

Eesti Rahvaluule Arhiivis

2. aprillil pidas Janika Oras ettekande Tähemõrsja laulust Pärnus V rahvamuusikataötluste festival-kontserdil Folgi Krõmps 2022 ning osales festivali žürii töös.

7. aprillil toimus ERA kaastöölise päev. Päeva esimeses osas tunnustati pärimusekogujaid, kõnelesid Olga Ivaškevitsš, Astrid Tuisk ja Anu Korb ning sõna said kaastöölised, tekste saabunud töödest luges Tuuli Otsus. Järgnenud aktusel andis president Alar Karis üle 2021. aasta kogumispreemiad. Imbi-Harietta Eenlo pälvis elutööpreemia järjekindla kogumisvõistlustest osavõtu ning esile tõstetud kaastööde eest aastail 2013–2021; Urve-Mai Männik väljapaistva töö eest 2021. aastal ning järjekindla kogumisvõistlustest osavõtu eest aastail 2014–2021; Eve Kask ja Saara Mildeberg said preemia projekti “Käsmu inimesed ja majad 2013–2019” fotode ja intervjuude korrastamise ning arhiivile üleandmise eest. Kõnelesid Tõnis Lukas ja Risto Järv, uut kogumisvõistlust “Muusika

minu elus” tutvustas Taive Särg. Päeva lõpetas Kaisa Kuslapuu kontsert. Üritus on järelvaadatav Kirmus-TV leheküljelt.

8. aprillil toimus Eesti Kirjandusmuuseumis Kristi Salve 80. sünnipäevale pühendatud konverents “Loodus – keskkond – kultuur soome-ugri võtmes”, ERAst esines Risto Järv (“Rändavad tegelased, rändavad jutud. Muinasjutt “Nõel, kinnas ja ora” (ATU 90)”). ERA metsa- ja koduloengute sarjas avaldati Kristi Salve ja Liina Saarlo videoloeng “Lehekülgi Laiuse “Vanast kandlest””, mis valmis koos Olga Ivaškevitši, Jaan Tamme ja Janno Simmiga. Kirjandusmuuseumi trepigaleriis avati Liina Saarlo koostatud näitus “Kassi helge kuju Eesti Rahvaluule Arhiivis”.

18. aprillil tutvustas Taive Särg Klassikaraadios “Delta” saates ERA korraldatud rahvaluule kogumisvõistlust “Muusika minu elus”. Saate autor oli Liina Vainumetsa.

19. ja 20. aprillil toimus Eesti Rahva Muuseumis traditsiooniline noorte kultuuriuurijate konverents “Noorte Häälde”. ERAst esinesid Helina Harend ja Susanna Mett ettekandega “Pilguheit silma kujutamisele eesti pärimuses”. 20. aprillil osales Lona Päll konverentsi vestlusringis “Muuseum ja teadus” koos Piret Karro, Rasmus Kase ja Pille Runneliga, vestlusringi modereeris Mari Sarv.

Konverentsi raames **19. aprillil** Tartu Elektriteatris toimunud NEFA filmiõhtu “A Year in the Field” (Välitööaasta) järel modereeris Lona Päll aruteluringi, vestlesid filmi peategelane keskkonnaantropoloog Joonas Plaan, etnoloog Laur Vallikivi ning keskkonnakaitsja Madis Vasser.

Konverentsi korraldasid koostöös Eesti Rahva Muuseum (Liisi Jääts, Piret Koosa), Tartu Ülikooli kultuuriuuringute instituut (Michele Tita), Eesti Kirjandusmuuseum koos Eesti-uuringute tippkeskusega (Anastasiya Fiadotava, Mari Sarv) ja Tartu NEFA (Saara Mildeberg).

20. aprillil esines Jüri Metssalu koos Peep Mardistega 20. Supilinna päevadel proovibaaris, Emajõe tn 3 jagades meeleolukaid mälestusi Supilinna elust ülikooli ajal ja hiljemgi.

21. aprillil kõneles Vikerraadio saates “Huvitaja” Astrid Tuisk koos Liikuma Kutsuva Kooli võrgustikujuhi Maarja Kalmaga laste liikumisharjumusest ja õues mängimisest, saatejuht oli Krista Taim.

21. ja 22. aprillil osales Mari-Ann Remmel koos Kristel Kivariga (TÜ) välitöödel Audru ja Tõstamaa kihelkonnas. **21. aprillil** pidas Mari-Ann Remmel Audru muuseumis ettekande Audru kihelkonna looduslikest pühapaikadest ja nende uurimisest.

22. aprillil avati kirjandusmuuseumis näitus “Vladimir Romaškin – Jovlan’ Olo 70”, koostajateks Taive Särg ja Natalia Abrosimova (Ersa kultuuriühingust Sjatko). Näitus oli avatud 22. maini.

28. aprillil pidas Janika Oras Pärnu Keskraamatukogus ettekande “Looduses laulmise vägi vanas pärimuses ja tänapäeval”.

29. aprillist kuni 27. maini viis Janika Oras Tartus läbi neli ukraina rahvalaulude tuba eestlastele ja ukrainlastele ja esines neis osalenutega 21. mail Ukraina toetuskontserdil Karlova päevadel.

Aprillis ja **mais** tegi Jüri Metssalu Rapla vallavalitsuse kutsel koos arheoloog Andres Tvaoriga välitöid Härgla lubjakivimaardla piirkonnas, et kaardistada sealse maastiku kultuuripärandit. Metssalu ja Tvauri avastasid planeeritava kaevanduse alalt vanad põllukivihunnikud, mille täpsemaks dateerimiseks on tarvis korraldada arheoloogilised kaevamised.

1. mail õpetas Janika Oras Kahkva külas Lummo Kati leelokoorile seto vanemas ja uuemas stiilis mitmehääleiseid laule ja varieerimise põhimõtteid.

12. ja 13. mail Eesti Kirjandusmuuseumis ja Tartu Ülikoolis toimunud Eesti-uuringute Tippkeskuse konverentsil “Subjectivity and Intersubjectivity in Language and Culture” (“Subjektiivsus ja intersubjektiivsus keeles ja kultuuris”) pidas Liina Saarlo ettekande “Those Other Singers: Less Active Participants in the Runo Singing Tradition” (“Varju jäänud laulikud: regilaulutraditsiooni tagasihoidlikumaist osalejaist”). Taive Särg ja Mari Sarv korraldasid konverentsil paneeli, kus uuriti inimeste vahelisi seoseid traditsioonilisel laulmisel, seejuures pöörati tähelepanu nii üle aegade ulatuvatele mõttelistele seostele kui laulmise hetkel toimuvale suhtlusele (“Diachronic and synchronic dimension of intersubjectivity in traditional singing”).

14. mail pidas Helen Kömmus Hiiumaa Muuseumi Pikas Majas Kärldas ettekande “Rahvalaulud ja pillilood Hiiumaa rahvamuusikas”.

14. mail pidas Andreas Kalkun Setomaa muuseumide konverentsil “Igal asjal on piirid” Värskas kindral Reegi majas ettekande “Setode õigeusk: maateadus ja piirid”.

17. mail toimus üle-eestiline raamatukogude kaugtööpäev, mille käigus tutvustati, milliseid võimalusi kaugtööks raamatukogud pakuvad. Kärddla raamatukogus töötas meie teadur Helen Kömmus.

20. mail toimus Eesti Rahvakultuuri Keskuse jutuvestmisfestivali “Ööbikuööd” raames Tallinnas Fotografiska keskuses vestlusring jutuvestmise tähendusest tänapäeval. Kõnelesid Risto Järv, jutuvestja Erki Kaikkonen ja sotsiaalmeedia ekspert Jaan Kruusma, modereeris Maili Metssalu.

21. mail viis Janika Oras koos ansambliga Väike Hellero läbi regilaulude õpitoa Uus-pärimusfestivalil Pööritsa külas Tartumaal.

21. mail osales Eesti Kirjandusmuuseum üle-eestilisel muuseumiööl “Öös on unistusi”. Kirjandusmuuseumis toimunud aardejahi koostasid ja viisid läbi Astrid Tuisk, Helina Harend, Kärri Toomeos-Orglaan, Helle Maaslieb (AR), Mare Kalda (FO), kommunikatsioonispetsialist Agnes Neier ja vabatahtlikud.

24. mail toimus Eesti Kirjandusmuuseumis Akadeemilise Rahvaluule Seltsi ja ERA kaaskorraldusel pidulik ettekandepäev “Kes tera ei kogu, vakka ei saa – Rein Saukas 75”. ERAst esines Kärri Toomeos-Orglaan (“Ühest anonüümsest saadetest. Väljakaevamisi Reinuga”) ning Liina Saarlo (“Kaks melanhoolset vanavararetklejat ERMi stipendiaatide ridadest”).

27. mail esines Aado Lintrop ettekandega “Usk hinge taassündi ja selle kajastused mansi rahvaluules” Eesti Akadeemilise Usundiloo Seltsi korraldatud konverentsil “Ivar Paulson 100”.

28. mail pidas Lona Päll 28. Balti Uuringute Edendamise Ühingu (AABS) konverentsil “Baltic Studies at a Crossroads” ettekande kohapärimuse uurimise rollist Eesti kaasaja keskkonnadiskursuses (“The role of Estonian place-lore research in environmental discussions: from ideological tool to dialogical practice”). Konverents toimus Washingtoni Ülikoolis Seattle’is, 27.–29. mail.

2. ja 3. juunil Mooste mõisas toimunud folkloristide 16. talvekonverentsil “Anomaaliad folklooris ja kultuuris” esinesid ERAst Anu Korb (“Siberi eestlaste lood laste haigustest ja sünnipärastest vigadest”) ja Taive Särg (“Eesti loomislaul: ilmalinnu sünd”).

3. juunil pidas Andreas Kalkun Valgamaal Sangaste lossis EKA muinsuskaitse ja konserveerimise osakonna XXIV kevadkonverentsil “Surm Sangastes” ettekande “Uurimused surmast. Dekadentlik surm ja armastus Eric Stenbocki loomingus”.

3. juunil oponenteeris Lona Päll Tartu ülikooli semiootika ja kultuuriteaduste eriala magistrandi Lii Ranniku magistritööd “Pakendisemiootika ja roheline diskursus”.

4. juunil viis Janika Oras läbi ukraina rahvalaulude õpitoa festivalil “Väike-Baltica” Vanalinna päevade pärimuskülas Tallinnas.

4. juunil autasustati Tallinnas Eesti Lastekirjanduse Keskuses Sten Roosi 30. muinasjutuvõistluse parimaid. Eesti Rahvaluule Arhiivi eriauhinna pälvisid Iris Kivi (Miina Härma Gümnaasium) ja Martin Oja (Jüri Gümnaasium), žüriiliikme Risto Järve eriauhinnad Mairit Laanesaar (Võru Kreutzwaldi Kool) ja Riki Lisette Sirel (Türi Põhikool).

10. juunil intervjueeris Olga Ivaškevitš Eesti Vabaõhumuuseumis töötajaid küsitluskava “Tähtpäevad ja muutunud tavad koroonakriisi ajal” järgi.

13.–16. juunini Islandil Reykjavíkis toimunud Põhjamaade etnoloogia ja folkloristika 35. konverentsil “Re:” esinesid ERAst Mari Sarv ja Liina Saarlo ettekandega, mis tutvustas Soome Akadeemia rahastatud läänemeresoome regilaulude uurimise koostööprojekti FILTER tegevust ja esimesi tulemusi (“FILTER project: new outlooks for Finnic oral poetry collections”, ühisettekanne koos Kati Kallio, Eetu Mäkelä, Maciej Janicki ja Jukka Saarisega – Soome Kirjanduse Selts ja Helsingi Ülikool) ning Risto Järv ja Mari Sarv ettekandega muinasjuttude ja regilaulude teema-analüüsist (“Using Topic Modelling for the Analysis of Estonian Fairy Tales and Folksongs”).

22. juunil rääkis Kadri Tamm Vikerraadio saates “Huvitaja” kogumisvõistlusest “Muusika minu elus”, saatejuht oli Krista Taim.

29. juunil toimus ERA seminar-koolitus Raplamaale. Peeti bussiseminar “Üks muutus arhiivis”, osaleti ajajuhtimise koolitusel. Ühiselt külastati teatrietendust “Richard ja Anna”, noore rahvaluulekoguja Richard Viidebaumi (Viidalepa) välitöödest Rapla kihelkonnas 1928. aastal; osaleti lavastaja ning näitlejatega vestlusingis etenduse lavaletoomisest.

30. juunil pidas Helen Kõmmus BaltHerNeti 10. suvekoolis Suuremõisas Hiiumaal ettekande “Sajandi armastuslugu Hiiumaal: mälestused põgenemisest Rootsi 1944 ja naasmisest Hiiumaale 1947”.

Risto Järv, Mari Sarv

Eesti Kirjandusmuuseumi folkloristika osakonnas

21. veebruarist 31. maini osales osakonna töös külalisteadlane Galina Glukhova (Iževski Ülikool).

14. märtsist osaleb osakonna töös külalisteadlane Sergei Troitskii. **10. märtsist 1. juulini** avaldas Sergey Troitskii kolm ingliskeelset ja ühe venekeelse artikli WoSis indekseeritud ajakirjades. Ta oli ka kahe venekeelse ajakirja erinumbri toimetaja: Mental Borders and Memorial Frontier 7 (2) ja Galactica Media: Journal of Media Studies erinumber “Galactica Memory” 4 (2).

12. märtsist 13. aprillini osales Mare Kõiva õpilaste teadusfestivali komisjonis liikme ja hindajana. Teadusfestival lõppes intervjuudega 2. voo ru pääsenud õpilastega, komisjoni 3. koosolekul valiti välja preemiasaajad ja toimus autasustamine. Eesti Kirjandusmuuseumi ja Eesti-Uuringute Tippkeskuse eripreemia Eesti Kirjandusmuuseumi ja Eesti-Uuringute Tippkeskuse eripreemia sai Emma Lotta Lõhmus Gustav Adolphi Gümnaasiumist tööga “Üksindus Milan Kundera “Olemise talumatus kerguses”, Bohumil Hrabali “Liiga valjus üksinduses” ja Mati Undi “Sügisballis””. Eesti-uuringute Tippkeskuse eriauhinna pälvis Paul Kaspar Nurk Tallinna Reaalkoolist töö eest “Albert Camus’ eksistentsialismi jooni Priit Pärna filmides”, Eesti Kirjandusmuuseumi preemia põhikooliastme seas läks Kaisa Urbanile Tallinna Kivimäe Põhikoolist (“Suulise keele erijooned vlogija L.P. videoblogides”), Eesti-uuringute Tippkeskuse ergutuspreemiad pälvisid: Johanna Paide Tallinna Prantsuse Lütseumist tööga “Suulise kõne eripärad hommikuprogrammi “Terevisioon” näitel” ja Maarja-Liis Nirgi Tamsalu Gümnaasiumist tööga “Majandusteadlane Endel Kolde”.

Märtsikuu lõpust tegutseb osakonnas Natalia Ermakov hõimurahvaste programmi toetusel ersa folkloorikogude ja oma materjalide vormistamise projektiga.

Aprillis ilmus Eda Kalmrel raamat “Kriimani kriimud lood. Mõis ja saja-aastane küla” (väljaandjad: Kriimani Küla Selts ja EKM Teaduskirjastus, teostus: Vahka Meedia OÜ).

Aprillis ilmus ajakirjas Suur Eesti Raamatuklubi Reet Hiiemäe intervjuu pärimuslikest sümbolitest seoses raamatu “Pärimuslikud märgid ja sümboolid Eestis” ilmumisega.

1. aprillil esines Anastasiya Fiadotava taskuhäälingus Culture & Inequality, rääkides huumorist sõja ajal. Jätkuvalt aktuaalse Ukraina sõja taustal arutleti, kuidas inimesed sõja ajal nalja teevad ja mis funktsiooni selline huumor täidab.

5. aprillil pidas Reet Hiiemäe Tallinna 32. Keskkooli õpilaselümpiaadil “Kaitse” ettekande “Kaitsemaagia muutuvmas maailmas”.

6. aprillil esines Vikerraadio “Huvitaja” saates Eda Kalmre, kellel sai äsja valmis raamat “Kriimani kriimud lood. Mõis ja saja-aastane küla”. Saates räägiti Kriimani

mõisast, külast ja inimestest. Mare Kõiva rääkis aga, kes oli vanarahva silmis kilk ja miks liigitub ta müütiliseks olendiks.

6. ja 7. aprillil osales Mare Kõiva kriisijuhtimise veebikoolitusel.

8. aprillil korraldas osakond Kristi Salve 80. sünnipäeva tähistamiseks rahvusvahelise konverentsi “Keelest meeleni VIII” alapealkirjaga “Loodus – keskkond – kultuur soome-ugri võtmes”. Korraldustoimkonnas olid Salle Kajak, Maris Kuperjanov, Nikolay Kuznetsov, Mare Kõiva ja Anne Ostrak. Konverentsi toetasid Eesti Kultuurkapital (teadusprojekt ЕКМ 8-2/20/3) ja Euroopa Liit Euroopa Regionaalarengu Fondi kaudu (Eesti-uuringute Tippkeskus ТК 145).

Esinesid Irma Mullonen (“Фольклорные сюжеты в народной интерпретации “женских” топонимов Карелии”), Irina Vinokurova (“Вепсская свадьба сельских предпринимателей (по материалам рукописи уроженца Шимозера К. А. Силакова)”), Zinaida Strogalschikova (“О материалах первой экспедиции М. И. Муллонен к вепсам (сентябрь 1961 г.)”), Risto Järvi (“Rändavad tegelased, rändavad jutud. Muinasjutt “Nõel, kinnas ja ora” (ATU 90)”), Madis Arukask (“Viht, luud ja stiihiate tekitamine läänemeresoomlastel ja naabritel”), Mare Kõiva (“Sissevaateid putukate maailma – hingeloomad, etioloogiad ja rituaalid”), Galina Gluhhova ja Tatjana Vladõkina (“Обряды проводов / изгнания насекомых в календарном цикле удмуртов”), Nadežda Suntsova ja Jelena Popova (“Дикорастущие виды растений в современных поверьях и обрядах бесермян”), Eva Toulouze (“Pühapaigad Kaama-taguste udmurtide juures”) Nikolai Anisimov (“Природные “индикаторы” смерти в культуре удмуртов”), Julia Krašeninikova (“Звери, птицы, рыбы: метаморфозы главных персонажей свадебного ритуала (на примере свадебных приговоров)”), Aleksei Rassõhajeв (“Вклад коми писателя В. В. Тимина в собирание коми фольклора”).

Liina Saarlo tutvustas näitust “Kassi helge kuhu Eesti Rahvaluule Arhiivis”.

11.–17. aprillini oli Kuku raadio nädala raamat “Pärimuslikud märgid ja sümbolid Eestis”, mille tutvustamiseks andis Reet Hiiemäe intervjuu Marek Strandbergile.

12. aprillil tutvustas Tartu Postimees Eda Kalmre koostatud raamatut “Kriimani kriimud lood”.

13. aprillil tutvustas Piret Voolaid Vikerraadio “Huvitaja” saates vanasõna “Rahu kosutab, vaen kaotab”, selgitades, et vanasõna saadeti juba suurskogujale Jakob Hurdale. Lisaks võis kuulda naljandit, mille puändiks vanasõna on.

13.–16. aprillini olid folkloristika osakonnas külas Saša Babič, Saša Poljak Istenič ja Rok Mrvič Ljubljana Sloveenia Teaduste ja Kunstide Akadeemia Sloveenia Etnoloogia Instituudist.

14. aprillil toimus Eesti ja Sloveenia folkloristide ühisseminar “Slovenian and Estonian School Lore: From the Material Collecting to Research Methodologies” (“Koolipärimus Sloveenias ja Eestis: Materjali kogumisest uurimismeetoditeni”, mille korraldajad olid Piret Voolaid ja Saša Babič). Esinesid Saša Babič (Sloveenia Teaduste ja Kunstide Akadeemia Sloveenia Etnoloogia Instituut, “Collecting Slovenian school lore via e-questionnaire: Analysis of the collected material and revision of the questionnaire”), Saša Poljak Istenič (Sloveenia Teaduste ja Kunstide Akadeemia Sloveenia Etnoloogia Instituut, “Creativity in schools: from de Bono methods to artistic workshops”), Piret Voolaid (“Representing distance learning in the memes of the first wave of the COVID-19 pandemic”), Anastasiya Fiadotava (“Children as subjects and objects of family humour”), Mare Kõiva (“Bag boys. History, mythologisation and demythologisation”), Reet Hiimäe ja Andrus Tins (“Suicide games and the thrill from danger: folklore-related experiences of teenagers and media moral panics in Estonia”), Sergei Troitskii (“Geographical schoolbooks as a source of national stereotypes”).

Seminar toimus Eesti Kirjandusmuuseumi folkloristika osakonna ja Sloveenia Teaduste ja Kunstide Akadeemia Etnoloogia Instituudi koostöös. Sündmust toetasid Sloveenia Teadusagentuur (BI-EE/20-22-009, ARRS P6-0088), Eesti Kirjandusmuuseumi teadusprojekt EKM 8-2/20/3, Euroopa Liit Euroopa Regionaalarengu Fondi kaudu (Eesti-uuringute Tippkeskus TK 145).

14. aprillil pidasid Sergey Troitskiy, Liisi Laineste, Anastasiya Fiadotava ja Guillem Castañar töötoas “Discourses of War and Peace: reflections on and around the aggression against Ukraine” ettekande “The discursive power of memes: Memetic discourse around the Ukrainian war”.

16. aprillil avaldas Postimees Ebe Pilti intervjuu Reet Hiimäega (“Reet Hiimäe: Eesti pärimuses sõja sümbolprintsipi praktiliselt välja ei joonistugi”), kes rääkis sümbolitest ja märkidest ning sellest, kuidas praegust olukorda mõtestada ning millised mentaalsed pärimuslikud enesekaitsevõtted võimaldavad kriiside keskel normaalsust säilitada.

19. aprillil pidas Reet Hiimäe Ulila raamatukogu noorteklubis ettekande “Mütoloogilised olendid eesti pärimuses”.

19. ja 20. aprillil toimus Eesti Rahva Muuseumis noorte kultuuriuurijate konverents “Noorte hääled”, mille üks korraldajaid oli Anastasiya Fiadotava. Konverentsi toetas Euroopa Liit Euroopa Regionaalarengu Fondi kaudu (Eesti-uuringute Tippkeskus TK 145).

20. ja 21. aprillil osales Anna Troitskaja veebi vahendusel Venemaa Teaduste Akadeemia käsikirja- ja trükitud raamatute kunsti käsitleval konverentsil “Käsikirja ja trükitud raamatu kunst: piltide ränne hiliskeskajal ja varauusajal” ettekandega “*Coram Rege* rullide portreeteritud initsiaalid 16. sajandil”.

20. aprillil esinesid Vikerraadio “Huvitaja” saates Mare Kõiva ja Piret Voolaid. Mare Kõiva rääkis, miks peetakse haaba pahaendeliseks ja äraneeatud puuks, Piret Voolaid analüüsis vanasõna “Annab jumal lapse, annab ka lapse leiva”.

24. aprillil käis Nikolai Anisimov koos Galina Glukhovaga ja Mare Kõivaga Urvastes ja Obinitsas välitöödel kogumas ainestikku võrdleva artikli jaoks kultuuri ja loodusega seotud külastuskeskustest ja turismiarendusest Eestis ja Udmurtias.

24. aprillil tutvustas Eda Kalmre Kriimani mõisa saalis raamatut “Kriimani kriimud lood. Mõis ja saja-aastane küla”.

27. aprillil rääkis Mare Kõiva Vikerraadio “Huvitaja” saates maa-alustest.

28. aprillil tutvustas Eda Kalmre ARSi aastakoosolekul raamatut “Kriimani kriimud lood. Mõis ja saja-aastane küla”.

29. aprillil esines Piret Voolaid Tartu Ülikooli väärivate ülikooli veebiseminaride programmis loenguga “Koroonaaja internetifolkloor kui toimetuleku võti”.

29. aprillist 6. maini külastas Nikolai Anisimov koos Eva Toulouze'i ja Liivo Niglasega ülikooli Budapestis ja Szegedis. Välislähetuse programmi kuulusid peale ülikoolide külastamise ka loengud udmurdi kultuuri kohta, Baškortostani udmurdi palvuste filmi presenteerimine ja kirjandusmuuseumi teadustoimetuse ilmutatud raamatute “Udmurt Mythology and Folklore” (Sator 22, Current studies), “Spring rituals of the Varkled-Böd'ya Udmurt / Весенние обряды удмуртов д. Варклед-Бодья” ja “Песни южных удмуртов / Songs of southern Udmurts” tutvustamine.

4. mail rääkis Mare Kõiva Vikerraadio “Huvitaja” saates külmkingast.

6. mail esitles Reet Hiiemäe Juulamõisa kohvikus Tartumaal raamatut “Pärimuslikud märgid ja sümbolid Eestis”. Esitlusele järgnesid loovtöötuba pärimuslikest sümbolitest kunstnik Mari Hiiemäe juhendamisel ning üllatusi-avastusi pakkuv sümboolne etnodisko.

8. mail rääkis Reet Hiimäe Eesti Rahvusringhäälingu veebikanali Jupiter saates “Kirikuelu” kristlikest märkidest ja sümbolitest ning sellest, kuidas need on aja jooksul muutunud. Saatejuht oli Krista Taim (<https://vikerraadio.err.ee/1608575233/kirikuelu-kristlikud-margid-ja-sumbolid>).

11. mail rääkis Piret Voolaid Vikerraadio “Huvitaja” saates vanasõnast “Parem varblane peos kui tuvi katusel”.

12. ja 13. mail toimus Eesti Kirjandusmuuseumis ja Tartu Ülikoolis Eesti-uuringute Tippkeskuse 13. aastakonverents “Subjektiivsus ja intersubjektiivsus keeles ja kultuuris”. Konverentsil plenaarsinejad olid Henrik Bergqvist (Stockholmi Ülikool, Rootsi) ja Władysław Chłopicki (Jagiellooni Ülikool, Poola). Folkloristikaosakonna poolt osalesid korraldustoimkonnas Anne Ostrak, Piret Voolaid ja Mare Kõiva.

Liisi Laineste modereeris plenaarsessiooni “(Inter)subjectivity in humour: how the speaker’s unsaid becomes the hearer’s funny”, Anastasiya Fiadotava modereeris paneeli “Intersubjectivity in language”, Tõnno Jonuks ja Reet Hiimäe modereerisid paneeli “Intersubjectivity in religion”.

Ettekannetega esindasid osakonda Katre Kikas (““Trööstige ja aidake mind, kallid Herra!” Intersubjektiivsus Jaan Saalvergi kirjades Jakob Hurdale”), Anastasiya Fiadotava ja Piret Voolaid (“Playing with language to create humour in Estonian and Belarusian COVID-19 memes”), Tõnno Jonuks (koos Kristiina Johansoniga ettekanne “Magic in news – representation of magic and witchcraft in Estonian newspapers between 1850–1980”), Mare Kõiva (“Magic and Religion – View from the Inside”), Nikolai Anisimov ja Galina Glukhova (“Traditional Udmurt Greetings, and Modern Greetings on the Internet”).

13. mail toimus Tartus Eesti Teaduste Akadeemia ja Ungari Teaduste Akadeemia teaduskoostööprojekti “Globaalsus ja lokaalsus Eesti ja Ungari tänapäeva folklooris” (“Global and local elements in contemporary folklore in Hungary and Estonia, 2022–2024”, projektijuhid Katalin Vargha ja Piret Voolaid) esimene tööseminar. Osalesid Anastasiya Fiadotava, Reet Hiimäe, Mare Kalda, Mare Kõiva, Liisi Laineste ja Piret Voolaid (Eesti Kirjandusmuuseum) ning Anna Szakál ja Katalin Vargha (Ungari Teaduste Akadeemia Humanitaarteaduste Keskuse Etnoloogia Instituut). Kokkusaamine sai teoks tänu Eesti Teaduste Akadeemia rahvusvahelise teadlasvahetuse programmi toetusele.

15. mail pidas Reet Hiimäe Tartumaal Äksi rohelaadal loengu “Taime- ja toidusümbolitest eesti pärimuses”.

18. mail käis Nikolai Anisimov välitööl Soomaal ja Pärnu udmurtide juures, ta kogus materjali võrdleva artikli jaoks kultuuri ja loodusega seotud külastuskeskuste ja turismiarenduse kohta Eestis ja Udmurtias. Välitööde raames intervjueris ta Aivar ja Ljudmila Ruukelit ning tegi Pärnu udmurtidega intervjuu sanditamiste kohta.

18. mail rääkis Mare Kõiva Vikerraadio “Huvitaja” saates maaemast ja temaga seotud uskumustest.

19. mail pidas Tõnno Jonuks koos Atko Rimmeliga Tromsö Ülikooli uurimisseminaril ettekande “Eco-nationalism”.

20. ja 21. mail osales Anastasiya Fiadotava Tartu Ülikoolis konverentsil “Pandemics in local and historical cosmologies: From the earliest documents to COVID-19” ettekandega “Internet folklore at the times of global pandemic: COVID-19 in Belarusian online humor”.

20 ja 21. mail käis Nikolai Anisimov koos Galina Glukhovaga ja Mare Kõivaga välitööl Tallinna udmurtide juures, et koguda materjali võrdleva artikli jaoks kultuuri ja loodusega seotud külastuskeskuste ja turismiarenduse kohta Eestis ja Udmurtias. Välitööde käigus tehti intervjuu Fenno-Ugria liikmetega soome-ugri ürituste ja nende udmurdi materjale kohta ning intervjueriti Tallinna udmurte sanditamise ja esivanemate kultuse teemadel.

21. mail esitas Reet Hiemäe unistustega seotud pärimuskatkeid Eesti Kirjandusmuuseumi muuseumiöö “Öös on unistusi” programmi raames.

22. mail andis Piret Voolaid Vikerraadio saates “Spordipühapäev” ajakirjanik Johannes Vedrule intervjuu spordikeele eripäradest, spordisõnavarast ja kujundlikust väljenduslaadist spordis.

23.–27. maini osales Nikolai Anisimov Prahast (Tšehhimaal) XXXVII IFUSCO konverentsil, kus pidas ettekande udmurtide mütoloogiast (“Вредит, обогащает, убажает...”: дух бучыра в мифологических представлениях удмуртов”). Natalia Ermakova esitas samal konverentsil ettekande mordva pulmaitkudest kui tõekspidamiste ja uskumuste indikaatoritest.

24. mail toimus Eesti Kirjandusmuuseumis pidulik ettekandepäev “Kes tera ei kogu, vakka ei saa”, millega tähistati endise folkloristika osakonna teaduri, folkloristi ja eesti kultuuriloo uurija Rein Saukase 75. sünnipäeva. Ettekandepäeval esinesid Katre

Kikas (““Olgu ka see auus saatja äratajaks...” Esiletõstetud kogujatüübid Jakob Hurda kogumisaruannetes”), Mare Kõiva (“Kolme käsku on vaja järgida, siis läheb elu korda”) ja Piret Voolaid (“Vääna vanasõna, kui vanasõna väändib: Vanasõnade väänamisest nalja ja pilkeni”).

25. mail rääkis Mare Kõiva Vikerraadio “Huvitaja” saates luupainajast.

25. mail osalesid Tõnno Jonuks ja Piret Voolaid meediakoolitusel.

26. mail toimunud Akadeemilise Rahvaluule Seltsi aastakoosolekul esines Asta Õim ettekandega “Kõnekäänud meie igapäevaelus”, mis lõppes vastilmunud allikapublikatsiooniga “Eesti kõnekäänud III: Indeks” (EKM Teaduskirjastus) tutvustamisega.

26. ja 27. mail korraldas Reet Hiimäe Toilas doktorantide kevadkooli “Dialogues with the Senses”, kus vaadeldi meelte rolli kultuuris läbi aja. Üritus toimus koostöös keeleteaduse, filosoofia ja semiootika doktorikooliga. Eesti-uuringute Tippkeskusega seotud üritust finantseerisid Euroopa Liidu Regionaalarengu Fond (Eesti Kirjandusmuuseumi ASTRA projekt EKMDHUM). Sergei Troitskii modereeris üht sektsiooni. Ettekannetega esindasid osakonda Anastasiya Fiadotava (“The Sensibility of the Sense of Humour: Resolving Moral Dilemmas in Family Communication”), Mare Kõiva (“The Sensory Complexity of Healing Magic Events”).

26. ja 27. mail osales Mare Kõiva online-töötoas “Witchcraft, Magic, Divination: Past and Present”, mille korraldamise eest seisid hea Tünde Komáromi, Ileana Benga ja Bogdan Neagota. Mare Kõiva pidas koos Kristel Vilbastega ettekande “Springs I. Trajectories of Magical practices, from 19th to 21 centuries”.

30. mail korraldasid Mare Kõiva ja Krista Ojasaar õpilaste teadusfestivalil 2. vooru pääsenud õpilastele koolituse-vestlusringi “Tuleviku humanitaaria”.

1.–4. juunini osalesid Mare Kõiva ja Andres Kuperjanov SIEF tööühma The Ritual Year 14. konverentsil “Commerce and Traditions”. Mare Kõiva ja Alena Boganeva astusid üles ühisettekandega pühakutega seotud tekstidest Eesti Kirjandusmuuseumi arhiivi vene kollektsioonis (“Тексты о святых в русской коллекции фольклорного архива Эстонского литературного музея (жанры, виды, образы)"); Andres Kuperjanov ettekandega “Transborder Routes and Rituals – Between Global, Local and Niche”.

1.–30. juunini katalogiseeris Anna Troitskaja Eesti Rahvaluule Arhiivi eriraamatukogu venekeelseid raamatuid.

2. ja 3. juunil esindasid Moostes Eesti folkloristide 16. talvekonverentsil “Anomaaliad folklooris ja kultuuris” osakonda Anastasiya Fiadotava, Liisi Laineste ja Tõnno Jonuks ühissetekandega “Hitleri kanoniseermine: religiooniteemalised anomaaliad ja reakt-sioonid Zerkalo Zaporozjast eesti- ja venekeelse Delfini” ning Katre Kikas ettekandega “Rahvaluulekogujad ja luule”.

2. juunil osales Tõnno Jonuks Budapestis konverentsil “Lower clergy and local religion in 16th–20th century Europe” ettekandega “Folk pilgrimages and possible pilgrimage badges during the Medieval and Early Modern period in Estonia”.

6. juunil esinesid Piret Voolaid (ettekanne “*Kes ees, see mees* ehk mees eesti vana-sõnades”) ja Mare Kõiva (ettekanne “Kalaisa”) Eesti Kirjandusmuuseumis toimunud konverentsil “Õnne mööda mees elab – Tõnis Lukas 60”.

7. ja 8. juunil toimus Bulgaarias Sofias 4. rahvusvaheline konverents “Between the worlds: narratives and notions of pandemics”. Osakonda esindasid ettekannetega Anastasiya Fiadotava ja Piret Voolaid (“Playing with Language to Create Humour in Estonian and Belarusian COVID-19 Memes”), Mare Kõiva (“People Were Feared as if They Were Lepers”), Sergei Troitskii (“The Influence of the COVID-19 – Induced Infrastructure of Unease on Cultural and Social Spheres”), Piret Voolaid (“Representations of Distance Learning in the Memes – Alternative View on the Important Form of Teaching and Learning Under the Pandemic Restrictions”).

8. juunil rääkis Mare Kõiva Vikerraadio “Huvitaja” saates müütilisest tegelasest, keda vanasti peljati ja keda oli raske eemal hoida, see tegelane oli Vana Hall.

10.–16. juunini osalesid Mare Kõiva, Anastasiya Fiadotava ja Andres Kuperjanov Islandil Reykjavíkis konverentsil “Re:22”. Mare Kõiva pidas koos Andres Kuperjanovi ja Kristel Vilbastega ettekande “The trajectories of magical practices II”. Anastasiya Fiadotava astus üles ettekandega “Sharing humour digitally in family communication”.

12.–14. juunini osales Sergei Troitskii Tartus kuuendal Vene ja Ida-Euroopa uuringute konverentsil ning võttis osa arutelusektsioonist “TB3: Managing diversity in Russia”.

15. juunil pajatas Mare Kõiva Vikerraadio “Huvitaja” saates virvatuledest.

21. juunil pidas Anastasiya Fiadotava Vilniuses Leedu Kirjanduse ja Rahvaluule Instituudis külalissettekande “Using humour to negotiate ethnic identities (a case study of the Belarusian-Lithuanian border)”.

27. juunist 1. juulini osales Nikolai Anisimov Iirimaal Corki linnas EASR (European Association for the Study of Religions) konverentsil, kus pidas koos Eva Toulouze'iga ettekande "Religious landscape in the Udmurt inhabited regions (Udmurtia, Tatarstan, Bashkortostan)".

28. juunil toimus Eesti Kirjandusmuuseumis noorteadlaste vestlusringi "Tuleviku humanitaaria" teine kokkusaamine. Vestlusringis oli õpilaste teadustööde riiklikul konkursil osalenud humanitaaria valdkonnas konkursile uurimustöid esitanud õpilaste paremik, teadlastest-korraldajatest-juhendajatest osalesid Mare Kõiva, Krista Ojasaar, Maarja Hollo, Mari-Liis Korkus, Piret Voolaid ja Aili Kiin. Arutelu keskendus kolme laiemate teema ümber: Maarja Hollo rääkis autobiograafikast kirjandusteaduses; Piret Voolaid lühivormidest eesti keeles; Mari-Liis Korkus moodsatest keelanalüüsi võtetest.

29. juunist 2. juulini osales Anastasiya Fiadotava Bertinoros (Itaalia) rahvusvahelisel huumoriuuringute konverentsil, kus pidas koos Liisi Laineste, Guillem Castañari ja Eva Šipöczovága ettekande "The cute and the fluffy: Pets, humour and personalisation in political communication".

11.–15. juulini osales Mare Kõiva veebi vahendusel Ottawas (Kanada) korraldatud Tänapäeva Muistendite Uurimise Seltsi (ISCLR) 39. konverentsil „Perspectives on Contemporary Legend“, ta pidas ettekande kotipoistest („The Bag Boys. Narrative and History“).

13. ja 14. juulil korraldasid Mare Kõiva ja Krista Ojasaar õpilaste teadusfestivalil 2. vooru pääsenud õpilastele koolituse-vestlusringi "Tuleviku humanitaaria". Osakonda esindas Tõnno Jonuks ettekandega "Arheoloogiapraktikumi sissejuhatus", ta korraldas noortele ka praktikumi linnaruumis.

20.–23. juulini osales Mare Kõiva Londonis ISFNRI konverentsil ettekandega "Raven and Raven people".

24. juulil osales Mare Kõiva ISFNRI usundiliste juttude teemalisel nõupidamisel.

27.–29. juulini osales Mare Kõiva Šotimaal Perthi Ülikoolis SIEFi seminaril "Indigeneity in Europe: Issues and Perspectives" seminari diskussandina, ta võttis osa järgmise SIEFi kongressi ja uue uurimisperioodi kavandamisest.

Osakonna seminarid

Seminare toetavad Eesti Kirjandusmuuseumi teadusprojekt EKM 8-2/20/3 ning Euroopa Liit Euroopa Regionaalarengu Fondi kaudu (Eesti-uuringute Tippkeskus TK 145), nende toimumise tagab Mare Kalda.

11. aprillil esines veebiseminaril Galina Ponomarjova ettekandega “Ukraina üliõpilased Eestis ja eesti üliõpilased Ukrainas 19. sajandil ja 20. sajandi algul”. Seminari jutupunktid: slavist O. Kotljarevski Tartu Ülikoolis, J. Degeni mälestused, Mihhail Kossatš, luuletaja Lesja Ukrainka ja ukraina üliõpilased, illegaalne üliõpilaste ühing “Gromaada” (kaaskond; asutajad F. Matuševski, A. Jakovliv), Eesti üliõpilased Ukrainas 20. sajandi alguses Kiievis, Harkovis, Nižõnis (Aavik, J. Vares-Barbarus, K. Kann).

18. aprillil esines folkloristika osakonna ja Eesti-uuringute Tippkeskuse veebiseminaril Mari Uusküla ettekandega “Värvidest psühholingvisti pilguga”.

2. mail esines venekeelsel veebiseminaril Anna Troitskaja ettekandega “Embleemid Euroopa varauusaegsetel portreedel kujutatud peakatetel ning identiteedi probleem”. Vaatluse all olid mõnedel 16. sajandi Euroopa portreedel kujutatud mütsiembleemide tähendused.

16. mail esines veebiseminaril Mare Kalda: “Folkloor isiklikuks otstarbeks: kultuurisisu ümberpaigutuste subjektiivsus ja intersubjektiivsus”.

23. mail tutvustas Liisi Laineste Bradley Wiggins metoloogilisi ja teoreetilisi vaatekohti meemiuurimises (“The Discursive Power of Memes in Digital Culture: Ideology, Semiotics and Intertextuality” 2019 Routledge’i seerias “Studies in New Media and Cyberculture”), mis on suuresti Limor Shifmani kümme aastat varem ilmunud käsitluse edasiarenduseks. Põgusalt oli juttu ka teisest, paralleelseks lugemiseks sobivast raamatust “Internet Memes and Society: Social, Cultural and Political Contexts” (Anastasia Denisova 2019; samas sarjas), et arutleda nende ühisosa ja panuse üle jagatud uurimisväljal.

30. mail esines Sergei Troitski ettekandega “Huumoriuuringute institutsionaliseerimine konverentside kaudu Nõukogude järgses ruumis: Ukraina ja Venemaa juhtum”. Ta rääkis kahe konverentsisarja (Odessa, Peterburi) ajaloost, tänu millele kujunes Ukrainas ja Venemaal positiivne pilt huumoriuuringutest.

Asta Niinemets

Tartu Ülikooli eesti ja võrdleva rahvaluule osakonnas

12. märtsil esines Madis Arukask Vikerraadios saates “Loetud ja kirjutatud. “Kalevipoeg” 160” (<https://vikerraadio.err.ee/1608514001/loetud-ja-kirjutatud-kalevipoeg-160>).

13. aprillil pidas Madis Arukask Tartu linnamuuseumis loengu “Rituaalne nutmine kui suhtlusviis surnutega meie hõimurahvastel ning mujal” (<https://muuseum.tartu.ee/event/madis-aurkask-rituaalne-nutmene-kui-suhtlusviis-surnutega-meie-hoimurahvastel-ning-mujal/>).

14. aprillil pidas DoRa+ külalisdoktorant Kareng Ronghangpi (Royal Global University, Assam, India) loengu “Rikkus koldel: Vägi, nõidus ja võim karbi ühiskonnas” (“Wealth on the Hearth: Power, Magic, and Authority in Karbi Community”).

19. ja 20. aprillil osalesid ülikooli folkloristid Eesti Rahva Muuseumis korraldatud noorte kultuuriuurijate konverentsil “Noorte hääled“. Konverentsi kava ja teesid: https://www.erm.ee/sites/default/files/noorte_haaled_2022_kava_ja_teesid.pdf.

22. aprillil pidas Tiiu Jaago teisiti õppimise päeva raames Järveküla kooli I klasside õpilastele videoloengu “Muinasjutt: lood ja pildid”.

27. aprillil sai von Bocki majas vaadata 2022. aasta veebruaris esilinastunud filmi “2 tundi õnneni”. Külas oli režissöör Moonika Siimets. Film on valminud Tartu Ülikooli (Pihla Siim ja Keiu Telve) ning Joensuu Ülikooli (Laura Assmuth) uurimisprojekti “Liikuv ebavõrdsus: hargmaised pered Eestis ja Soomes” raames.

18. mail pidas külalistedur Tuya Shagdar (Mongolian National University, University of Cambridge) ettekande “Buddhist wives and the rich families in Mongolia”.

20. ja 21. mail korraldasid orientaaluuringute keskus ning eesti ja võrdleva rahvaluule osakond rahvusvahelise multidistsiplinaarse konverentsi “Pandemics in Local and Historical Cosmologies. From the earliest documents to COVID-19”.

23. mail pidas professor Grégory Delaplace (Professor at École Pratique des Hautes Études) loengu “Thinking with the poltergeist. Investigating haunted houses in 1920s England”.

27. mail esinesid Ivar Paulsoni 100. sünniaastapäevale pühendatud Eesti Akadeemilise Usundiloo Seltsi korraldatud konverentsil Marleen Metslaid (“Professor Gustav Ränga

aeg Eesti etnoloogias ja Ivar Paulson”), Indrek Peedu (“Ivar Paulson kui religiooni-teoreetik?”), Merili Metsvahi (“Pühajõe mässu tagamaad: Ivar Paulsoni võimalik vaade ja neoanimestlik lähenemine”), Art Leete (“Ivar Paulson ja komi usund”), Aado Lintrop (“Usk hinge taassündi ja selle kajastused mansi rahvaluules”) ja Aimar Ventsel (“Jakuudi “traditsiooniline religioon”: konservatiivsus, ksenofoobia ja putinism”).

2. ja 3. juunil toimus Mooste mõisas folkloristide 16. talvekonverents “Anomaaliad folklooris ja kultuuris”, korraldajad TÜ eesti ja võrdleva rahvaluule osakond ja Akadeemiline Rahvaluule Selts.

3. juunil ilmus Õhtulehes folkloristika kaasprofessori Anastasiya Astapova artikkel “Miks on vandenõuteooriad laialt levinud ja kuidas nendega toime tulla?” (<https://www.oh tuleht.ee/1063455/miks-on-vandenouteoriad-laialt-levinud-ja-kuidas-nendega-toime-tulla>).

Kaitstud doktoritöö

Baburam Saikia kaitses 21. juunil folkloristika erialal doktoritööd “Contradictions in(side) the tradition: lived religion, ritual and change with reference to Majuli satras” (“Vastuolud traditsioonis: elatud usund, rituaalid ja muutused Majuli satrates”). Juhendaja prof Ülo Valk, Tartu Ülikool; oponent prof Lidia Guzy, Corcki Ülikool (Iirimaa).

Kaitstud magistritöö

Yi Wang kaitses 6. juunil magistritööd “Taimeng narrative online as a magical act: handling uncertainty and unmanageability” (“Taimeng jutustused internetis maagilise tegevusena: ebakindluse ja juhitamatuse käsitlemine”). Juhendaja Alevtina Solovyeva; oponent Kikee Doma Bhutia.

Liilia Laaneman

NEWS IN BRIEF

Ülo Valk 60. Master of balance

Tiina Sepp congratulates, on behalf of colleagues, Ülo Valk, professor of Estonian and comparative folklore at the Institute of Cultural Research of the University of Tartu, editor-in-chief of the journal *Numen: International Review for the History of Religions*, who has been president of the International Society of Folk Narrative Research (ISFNR) and member of several other societies and associations, as well as author and editor of numerous articles and publications.

Preliminary results of the Estonian diaspora's school lore competition

Piret Voolaid and Piret Noorhani give an overview of the school lore competition organized in the Canadian Estonian diaspora community by the Estonian Literary Museum and the Estonian Museum Canada (VEMU) in Toronto.

Six prizes for outstanding papers were awarded by the Young Researchers of Culture Conference

Anastasiya Fiadotava speaks about the conference that took place on 19–20 April 2022.

Annual conference of the Centre of Excellence in Estonian Studies, “Subjectivity and Intersubjectivity in Language and Culture”

Piret Voolaid writes about the annual conference of the Centre of Excellence in Estonian Studies, which took place on 12–13 May at the Estonian Literary Museum and the University of Tartu.

Accessions of the Estonian Folklore Archives in 2021

Olga Ivaškevitš, Risto Järv, Kadri Tamm and Astrid Tuisk give an overview of the activity of the archives in 2021 and the laureates of the President's Folklore Award.

The spring school examined the role of senses in culture

Reet Hiimäe provides an overview of the interdisciplinary international spring school “Dialogues with the Senses”, organized on the initiative of the Estonian Literary Museum for the doctoral students of the humanities on 26–27 May.

The monumental work “Eesti kõnekäänud III” is out

Agnes Neier gives a brief introduction to the source publication “Estonian Proverbs III: Index”, compiled by Asta Õim, from the series of the Estonian Literary Museum, “Monumenta Estoniae Antiquae”.

Calendar

A brief summary of the events of Estonian folklorists from April to July 2022.